

FORUM TERMOMODERNIZACJI

12.04.2016, Warszawa

Odnawialne Źródła Energii w budynkach

Dr inż. Ryszard Wnuk
Inż. Bartłomiej Asztemborski

Krajowa Agencja Poszanowania Energii S.A.
rwnuk@kape.gov.pl
basztemborski@kape.gov.pl

"OSIĄGNIESZ WIĘCEJ
ZUŻYWAJĄC MNIJ"

DZIAŁAMY OD 1994 ROKU STAŁE POSZERZAJĄC
OFERTĘ SWOICH USŁUG W OBSZARZE
EFEKTYWNOŚCI ENERGETYCZNEJ I ODNAWIALNYCH
ŹRÓDEŁ ENERGII.

www.kape.gov.pl

2015 – było zainstalowanych

- ok. 120 000 kotłów na biomasę.
- ok. 50 000 pomp ciepła różnego typu.
- ok. 1,55 mln m² kolektorów słonecznych różnego typu.

(SPIUG, 2015)

1

Wprowadzenie

2

Wykorzystanie energii promieniowania słonecznego

3

Wykorzystanie innych źródeł, w tym niekonwencjonalnych

4

Magazynowanie energii, przede wszystkim na sposób ciepła

Możliwość zastosowania odnawialnych źródeł energii w budynkach:

• energii promieniowania słonecznego:

- w pasywnych i aktywnych systemach grzewczych,
- w instalacjach elektrycznych z ogniwami fotowoltaicznymi (PV),
- w rozwiązaniach związanych z oświetleniem światłem dziennym

- energii odpadowej: poprzez odzysk ciepła z układów wentylacyjnych, ścieków i innych;
- energii otoczenia budynku (np. wód gruntowych lub powierzchniowych, gruntu, powietrza): poprzez zastosowanie pomp ciepła;
- energii biomasy: w instalacjach z nowoczesnymi kotłami spalającymi zrębki drewniane lub pelety;
- energii wiatru: za pomocą turbin wiatrowych;
- ogniw paliwowych.

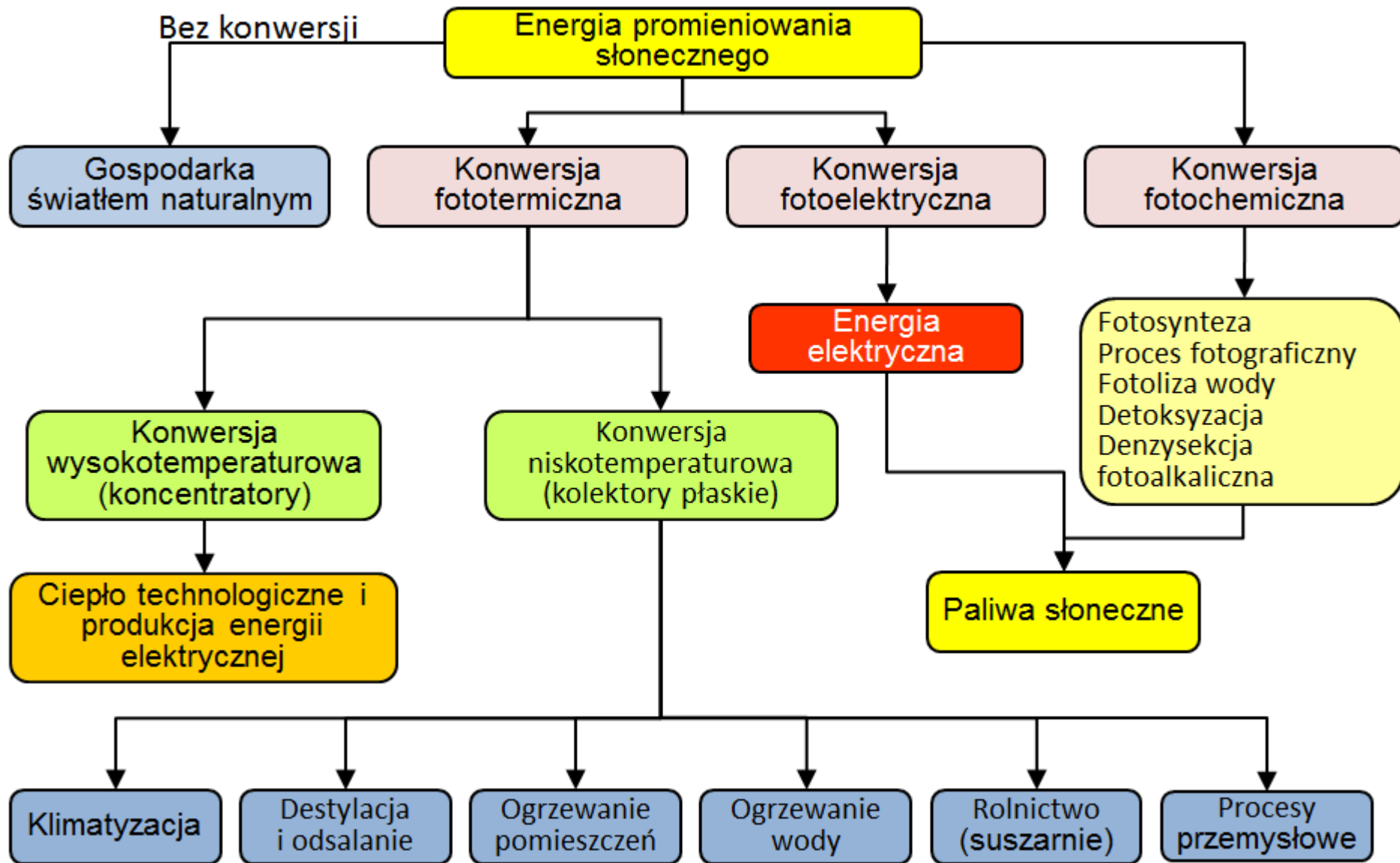
Konieczność akumulacji energii:

- zmienność w czasie zapotrzebowania,
- okresowość dostarczania z OZE,

Korzyści: zmniejszanie obciążeń szczytowych

Rodzaje magazynów energii:
krótko- i długoterminowe

Wykorzystanie energii promieniowania słonecznego

2

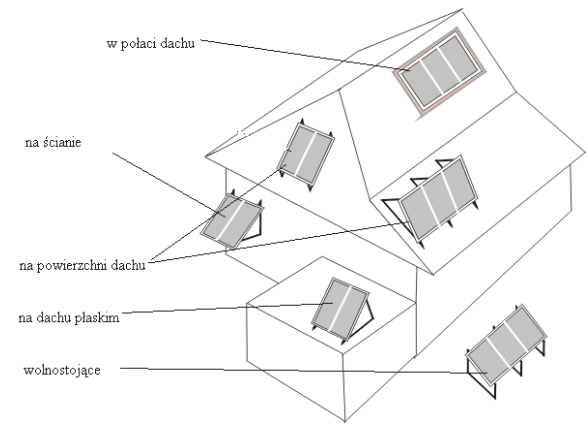
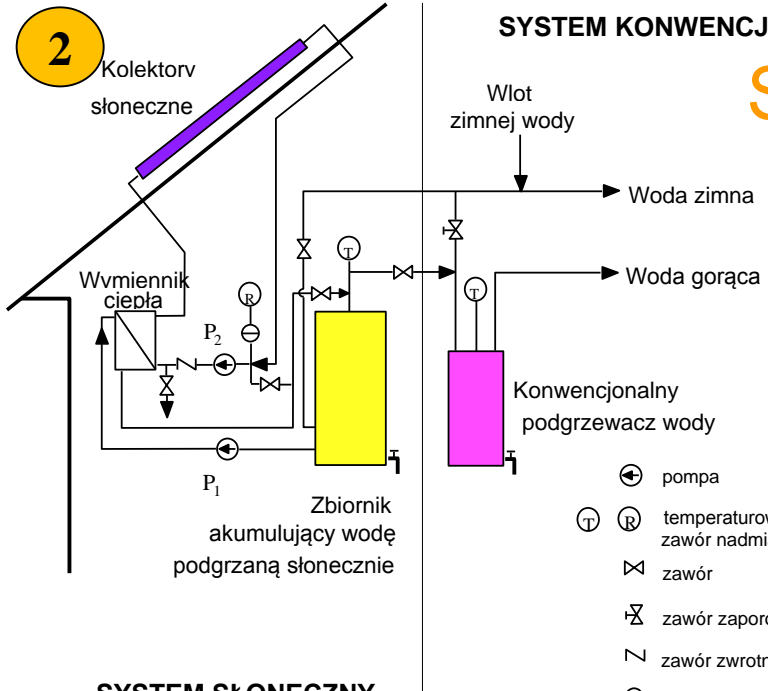
Oświetlenie światłem dziennym (daylighting) – Bydgoszcz. Przykład realizacji

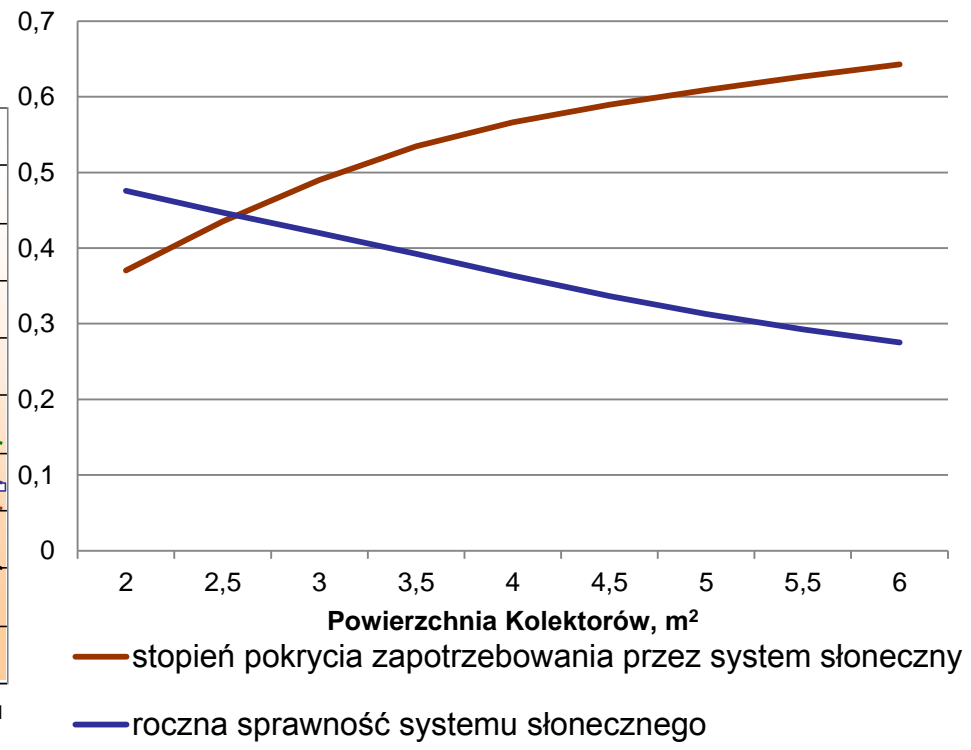
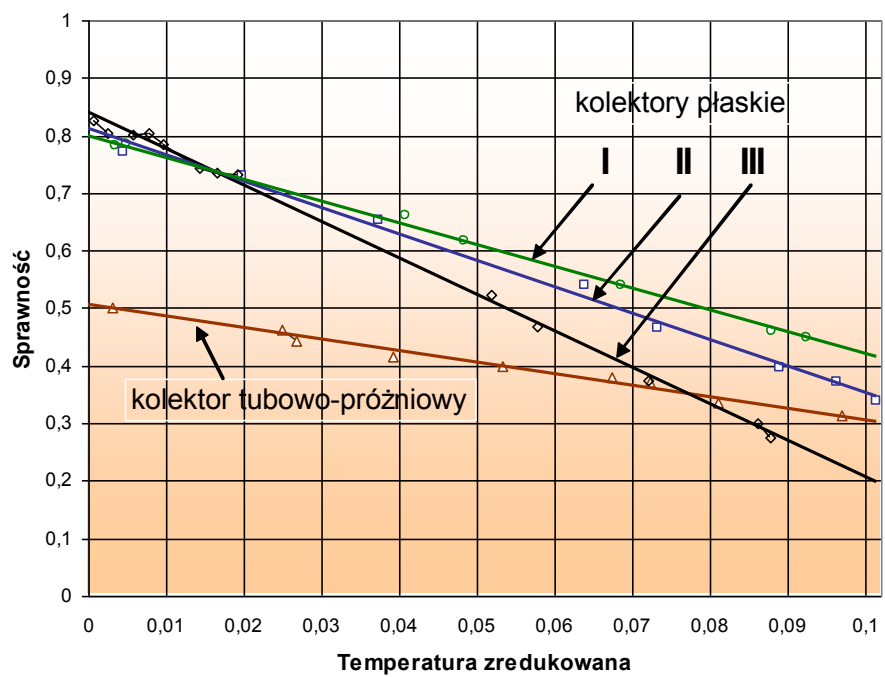
SYSTEM KONWENCJONALNY

Słoneczne instalacje grzewcze

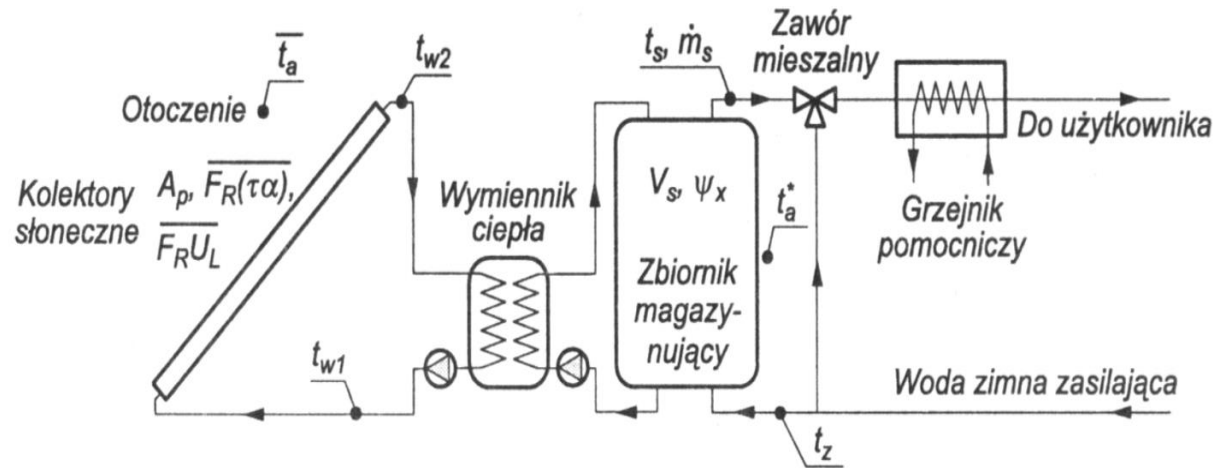
- pompa
- temperatury, ciśnieniom
- zawór nadmiarowy
- zawór
- zawór zaporowy
- zawór zwrotny
- okienko kontrolne

SYSTEM SŁONECZNY

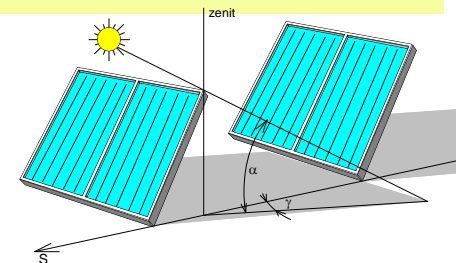
— stopień pokrycia zapotrzebowania przez system słoneczny
 — roczna sprawność systemu słonecznego

Wymiarowanie instalacji – np. metodą f-chart

$$X = \psi_x \frac{86400 \cdot A_p \cdot \overline{F_R} \cdot \overline{U}_L \cdot (11.6 + 1.18t_s + 3.86t_z - 2.23\bar{t}_a)}{m \cdot c_w \cdot (t_s - t_z)} \quad Y = \frac{A_p \cdot \overline{F_R}(\tau\alpha) \cdot \overline{H}_\beta}{m \cdot c_w \cdot (t_s - t_z) \cdot N}$$

$$f = 1.029Y - 0.065X - 0.245Y^2 + 0.0018X^2 + 0.0215Y^3$$

$$D = L(\cos\beta + \sin\beta \cdot \overset{7}{ctg} \alpha)$$

Bariery:

- Koszty
- Koherentność – magazynowanie?
- Jakość
- Niewłaściwe wymiarowanie

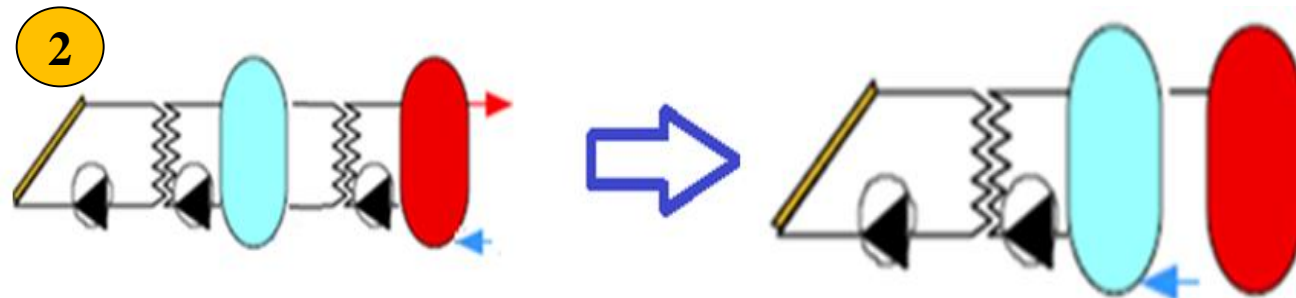

ale przede wszystkim niedopasowanie instalacji do obiektu....

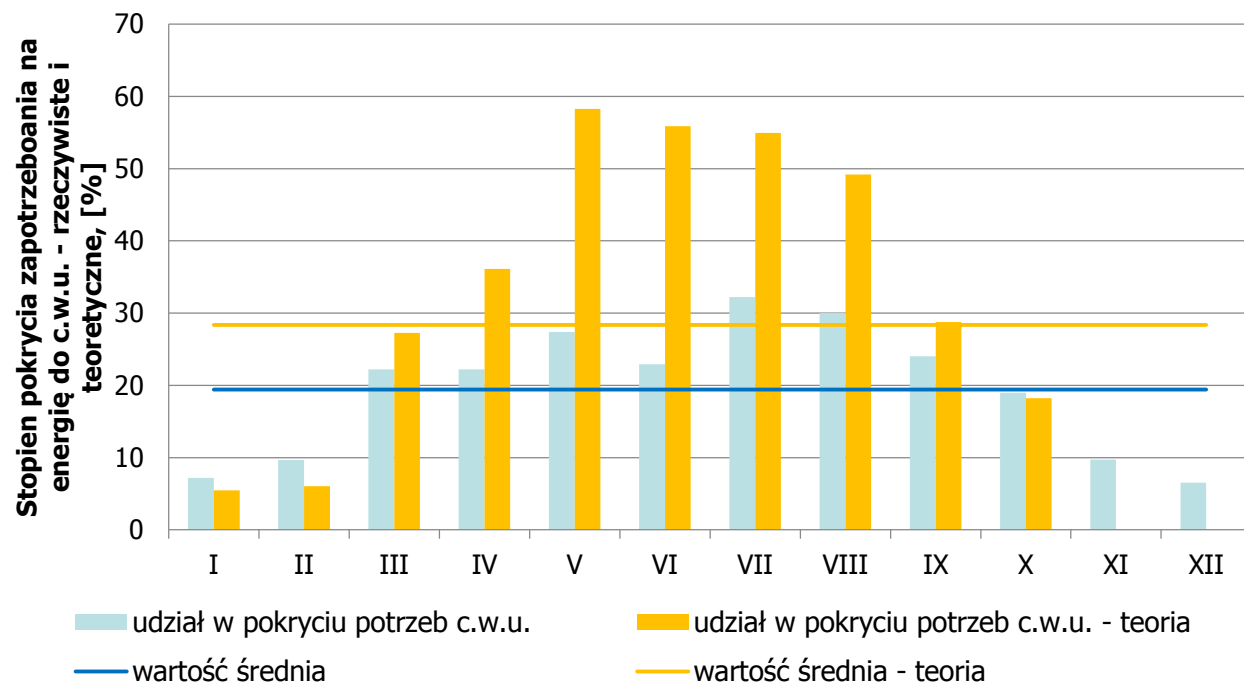

2

ŁÓDŹ – SZPITAL

Stopień pokrycia zapotrzebowania na energię do przygotowania ciepłej wody użytkowej przez instalację słoneczną, wielkości zmierzone i obliczone (teoretyczne)

Ilość kolektorów	162 sztuk
Powierzchnia absorbera kolektora	2,32 m²
Uzysk rzeczywisty	354 kWh/m² powierzchni absorbera
Uzysk teoretyczny	463 kWh/m² powierzchni absorbera

UŚREDNIONE KOSZTY - SZPITAL W OTWOCKU

Ilość kolektorów	79
Powierzchnia absorbera kolektora	2,65 m ²
Uzysk rzeczywisty	~45% sztuk
Uzysk teoretyczny	404 kWh/m ² absorbera

Uśredniony koszt

Teoretyczny

Teoretyczny z dofinansowaniem

Rzeczywisty

Rzeczywisty z dofinansowaniem

LCoHC

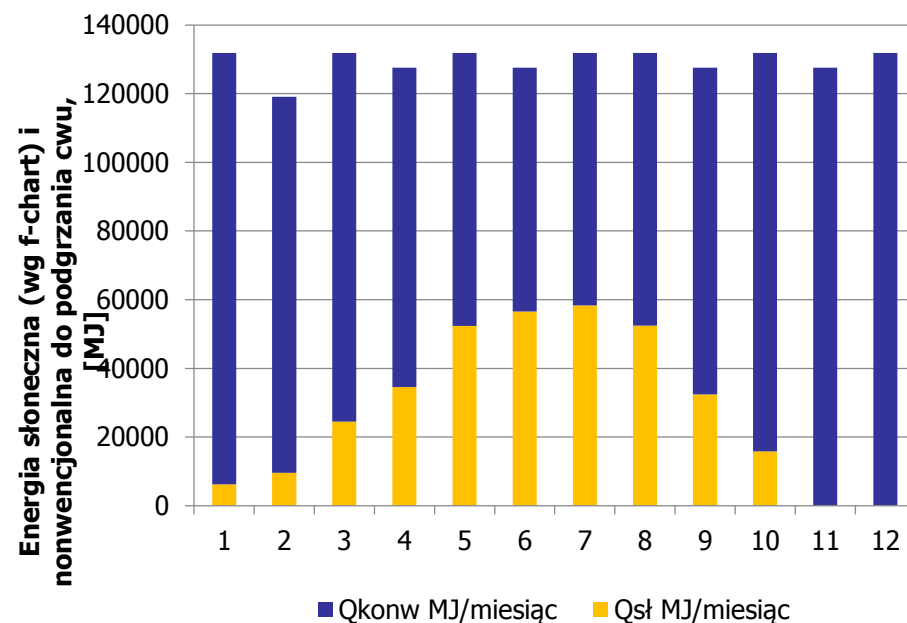
90 zł/GJ

37 zł/GJ

201 zł/GJ

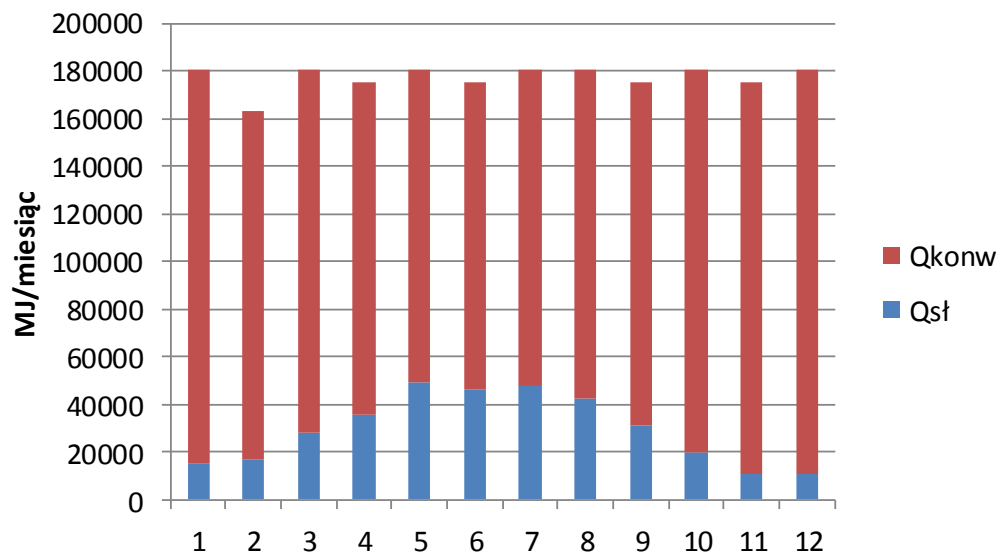
82 zł/GJ

Straty na cyrkulacji (50%)

UŚREDNIONE KOSZTY – SZPITAL W KŁODZKU

Ilość kolektorów

150 sztuk

Powierzchnia absorbera kolektora

1,014m²

Uzysk rzeczywisty

706kWh/m² powierzchni absorbera

Teoretyczny

647kWh/m² powierzchni absorbera

projektowy

776kWh/m² powierzchni absorbera

Uśredniony koszt LCoHC

Rzeczywisty 145 zł/GJ

Słoneczne instalacje przygotowania ciepłej wody użytkowej – czy są opłacalne?

Przede wszystkim konieczne jest wyeliminowanie nieprawidłowości:

- Brak danych do opracowania założeń.
- Brak koncepcji ujmujących istotne uwarunkowania i specyfikę instalacji.
- Brak wiarygodnych obliczeń zysków energetycznych instalacji.
- Projektowanie – błędy w sztuce, niezajomość specyfiki tematu, brak doświadczenia i nieuwzględnianie nowoczesnych technologii i rozwiązań.
- Niezgodne z projektem wykonanie.
- Brak monitoringu.

Co-funded by the Intelligent Energy Europe Programme of the European Union

<http://www.front-rhc.eu/>

$$LCoHC = \frac{I + \sum_{t=1}^T \frac{C_t(1 - TR) - DEP_t \times TR - S_t - RV}{(1 + r)^t}}{\sum_{t=1}^T \frac{E_t}{(1 + r)^t}}$$

Koszt – bardzo silnie zmienny (70-254 zł/GJ), zależy od

- Prawidłowości koncepcji, projektu, przyjętych rozwiązań, parametrów i jakości urządzeń.
- Warunków użytkowania.
- Duże dofinansowanie nie skłania do troski o prawidłowe funkcjonowanie i efekty.

2

sc-Si
mc-Si
„ribbon”

PV

a-Si/
mc-Si
CdTe
CIS

Konwersja fotowoltaiczna

Scenariusz BLUE IEA

Budynki: Pełna integracja ze strukturą (BIPV)

Zaawansowane systemy magazynujące

Technologia:

c-Si – sprawność 25%

**Ogniwa cienkowarstwowe: 20-25%,
żywołtność 30-35 lat**

Ogniwa 2, 3 generacji:

Sprawność > 40%

Ekstremalnie niski koszt: sprawność 10-15%

Podawaną jednostką mocy modułu jest Wat pik [W_p]
Jest to moc modułu w standardowych warunkach testowych (STC – Standard Test Condition).

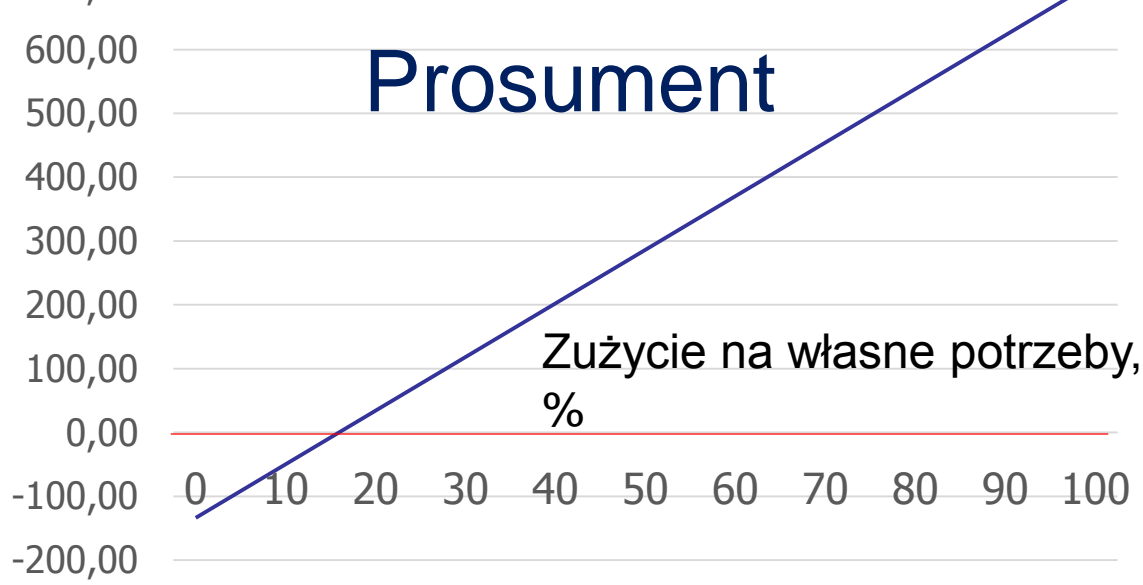
	Standardowe warunki testu (STC - Standard Test Conditions)
Natężenie promieniowania słonecznego	1000 [W/m^2]
Temperatura ogniów napromieniowanego modułu	25°C
Spektrum promieniowania słonecznego	AM 1,5

Sprawność komercyjnych modułów fotowoltaicznych

Moduły z ogniów krzemowych			Moduły CdTe (Tellurek Kadmu)	Moduły CIS/CIGS (CIS – Selenek Indowo-Miedziowy)
mono-krystaliczne	poli-krystaliczne	amorficzne		
sc-Si	mc-Si	a-Si/ μ c-Si		
14-20%	13-15%	6-9%	9-11%	10-12%

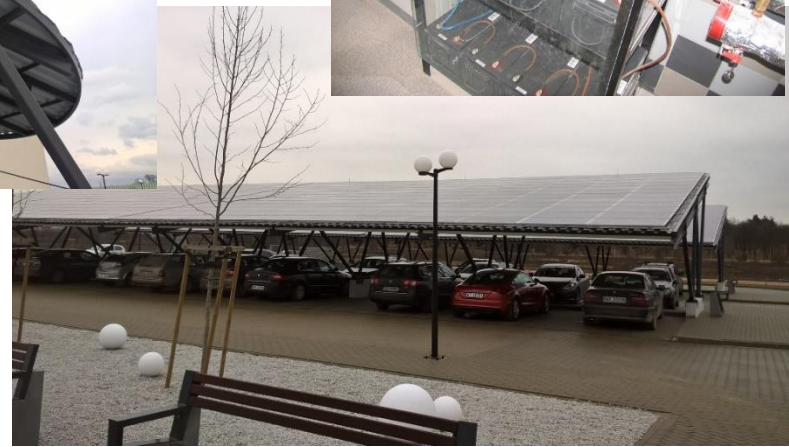
2 Przychody = korzyści (uniknięte koszty energii elektrycznej – spłata kredytu, zł

Prosument

ale i w architekturze...

Moduły przeźierne

Zadaszenie wiaty parkingowej

Słoneczna instalacja przygotowania ciepłej wody użytkowej zasilana PV (Biszczka)

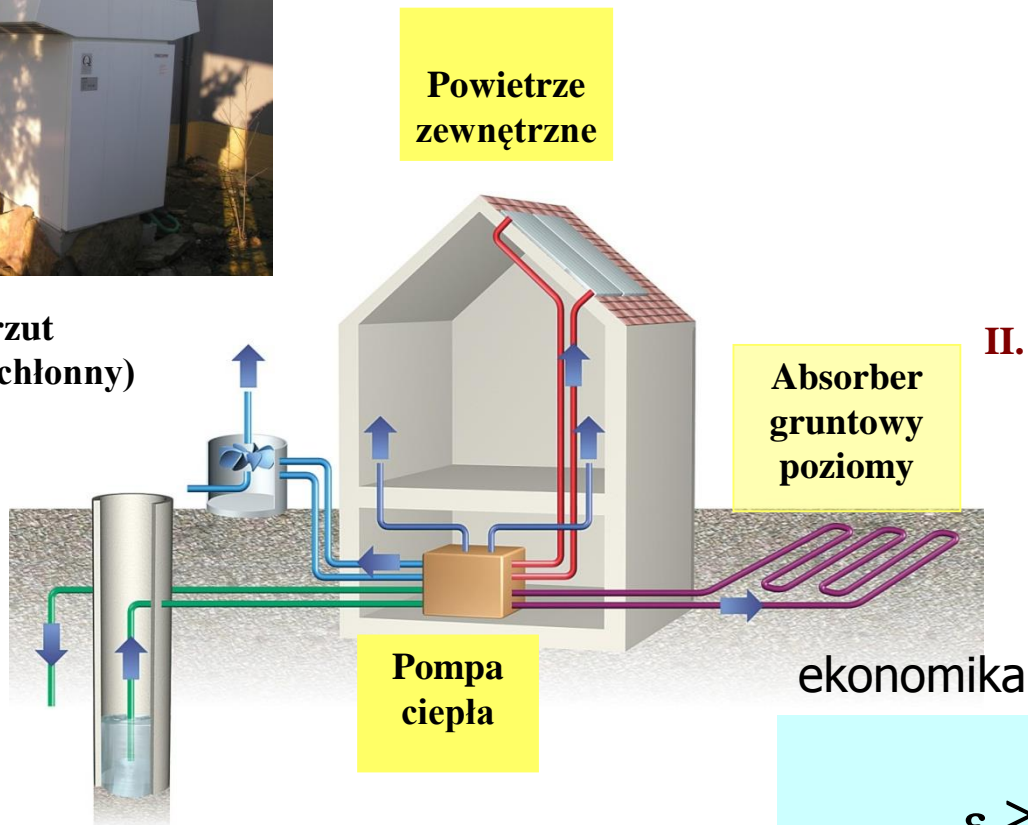
kolektory promieniowania słonecznego + PV

Wykorzystanie energii zawartej w otoczeniu domu – za pośrednictwem pomp ciepła

Zrzut
(otwór chłonny)

ekonomika

Dolne źródła ciepła:

I. naturalne (odnawialne)

- powietrze zewnętrzne
- wody powierzchniowe (rzeki, jeziora)
- wody gruntowe
- wody geotermalne
- grunt
- promieniowanie słoneczne

II. sztuczne (odpadowe)

- powietrze i gazy odlotowe
- woda odpadowa
- ścieki
- woda chłodnicza

$$\varepsilon \geq \frac{\text{zł/kWh energii elektrycznej}}{\text{zł/kWh ciepła ze źródła konwencjonalnego}}$$

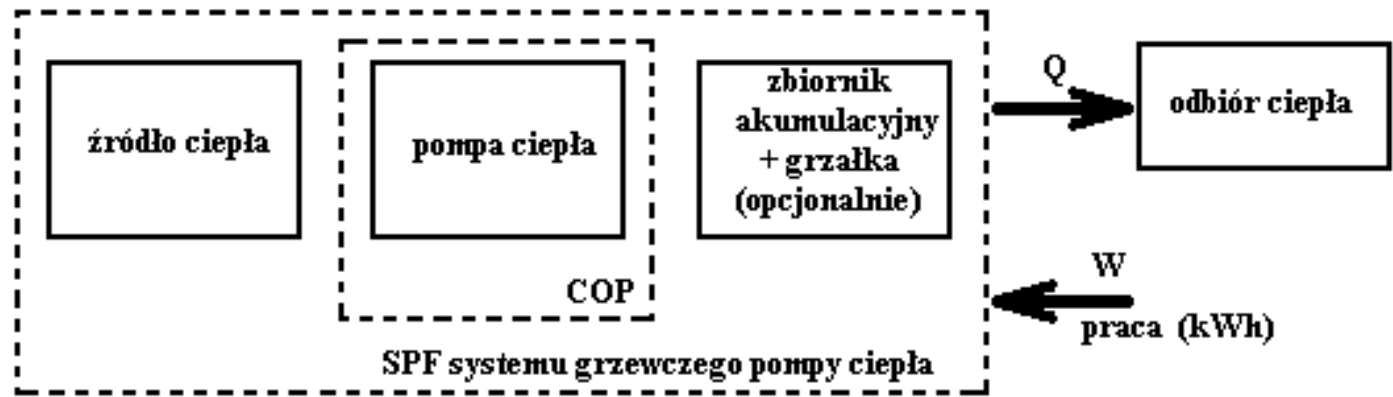
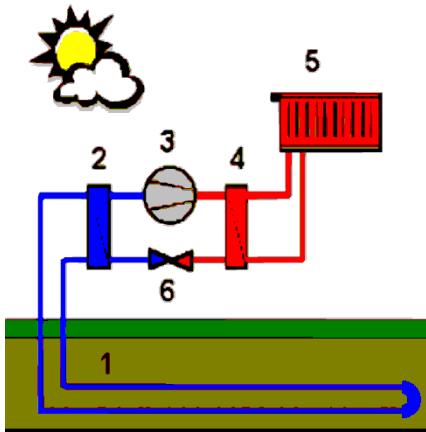
zł/kWh (energii elektrycznej)

ε (współczynnik wydajności grzewczej)

= zł/kWh ciepła

3

Możliwości funkcjonowania bivalentnego grzewczego układu z pompą ciepła

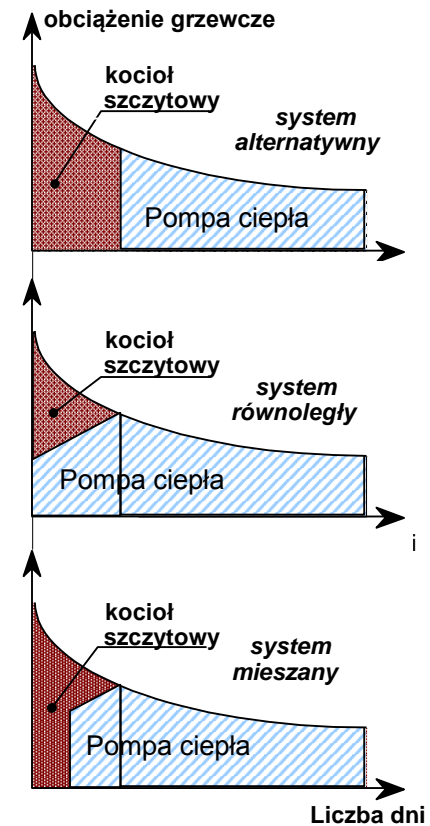
Średnie wartości efektywności cieplnej (COP) współczesnych pomp ciepła:

- COP = 5,5 dla wód gruntowych jako dolnego źródła ciepła,
- COP = 4,4 dla gruntu jako dolnego źródła ciepła,
- COP = 3,2 dla powietrza jako dolnego źródła ciepła.

Dzięki zmniejszaniu zużycia napędowej energii elektrycznej „na potrzeby własne pompy ciepła” oraz na potrzeby pomp do przetłaczania czynników w dolnym źródle, a także niskotemperaturowemu ogrzewaniu pomieszczeń, osiągane są wartości SPF na poziomie 6.

Scenariusz BLUE IEA

Budynki: 50-70% z pompami ciepła

Pelety

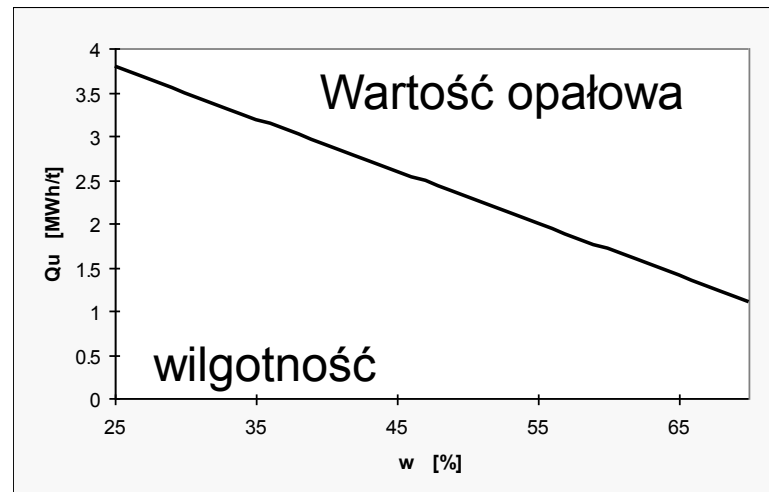
Brykiety

Zrębki

KOTŁY NA
BIOMASĘ

Rodzaj paliwa	wartość opałowa [MJ/kg]
węgiel	25,0
olej	41,0
gaz ziemny	48,7
gaz płynny	49,8
słoma	17,0
drewno	19,0
odpady	9,2

Paliwa drzewne w Polsce

Nieprzerobione drewno energetyczne dzieli się na:

- drewno opałowe;
- paliwo rozgniatane – drewno, kora, igły lub liście rozdrobnione w zgniataczu rolkowym lub młynie bijakowym;
- paliwo rozbijane;
- zrębki drzewne - uzyskiwane z drewna poddanego rozdrobnieniu narzędziami nożowymi (rębakami) na kawałki o rozmiarach od 5 do 50 mm. Ten rodzaj drewna jest najbardziej przydatny do spalania.

Przerobione drewno energetyczne dzieli się na:

Rozdrabnianie może odbywać się metodą mielenia, skrawania lub podobną. Po rozdrobnieniu następuje prasowanie materiału, najczęściej w prasie tłokowej.

- brykiet - kształt cylindryczny lub prostopadłościenny i rozmiary przekraczające 25 mm, wytwarzane przez sprasowanie rozdrobnionego drewna energetycznego;
- trociny - produkt odpadowy powstający podczas piłowania. Rozmiar cząstek zawiera się między 1 i 5 mm;
- pelety – wytwarzane podobnie jak brykiety przez sprasowanie dokładnie rozdrobnionego materiału. Pelety, produkowane z użyciem prasy matrycowej, mają zwykle kształt cylindryczny i średnice mniejsze niż 25 mm. Często w procesie ich produkcji jednocześnie prowadzi się dosuszanie;
- pył drzewny - powstaje z wysuszonego materiału surowego poddanego mieleniu na cząstki o rozmiarach mniejszych niż 1 mm.

3

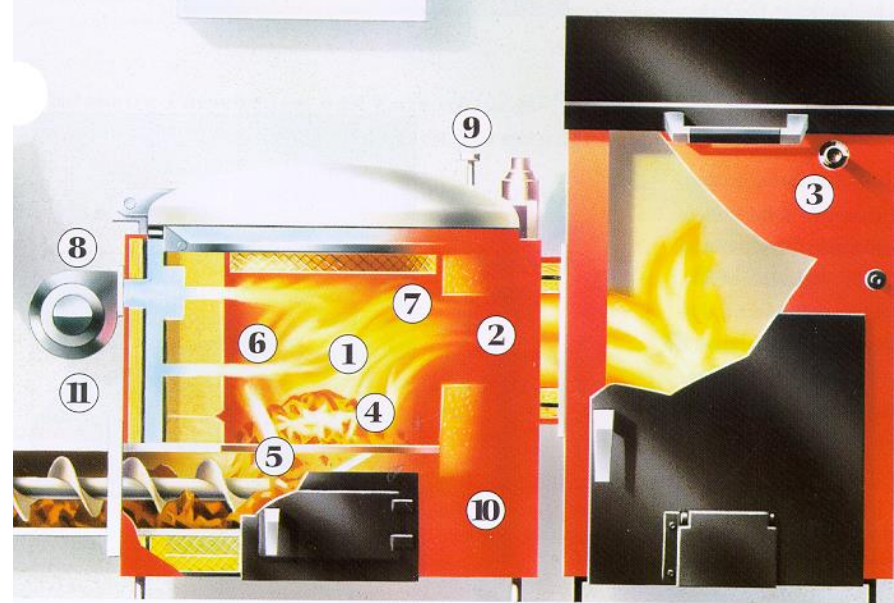
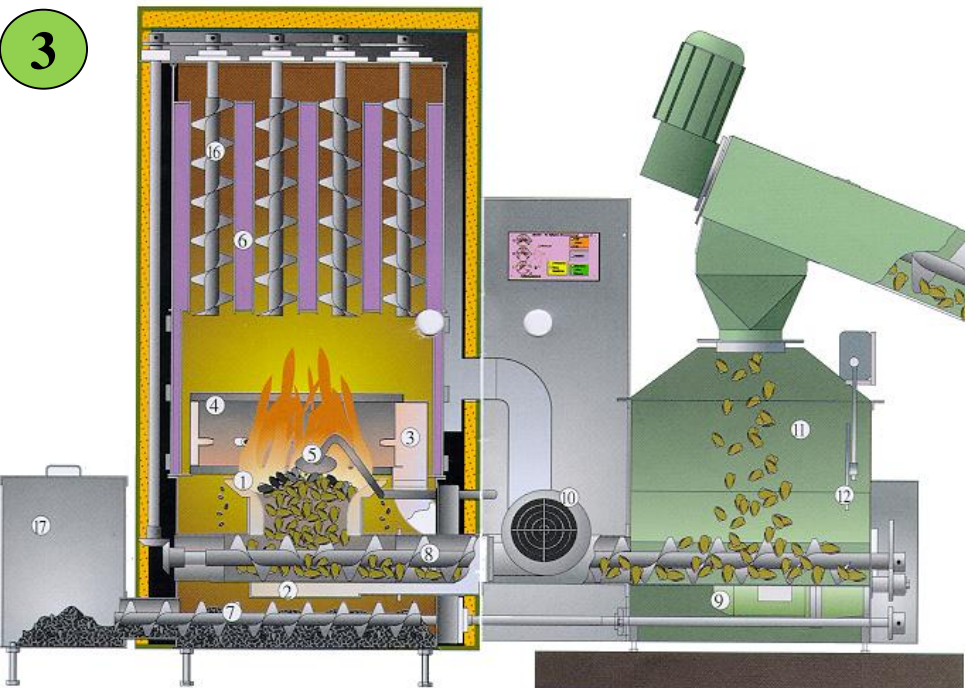
Sprawności urządzeń do spalania

<i>rodzaj urządzenia</i>	<i>Sprawność</i>
Kominiek otwarty	10 - 30%
piec kominkowy	15 - 60%
piec kaflowy	40 - 75%
kocioł zgazujący bez zbiornika buforowego	50 - 75%
kocioł zgazujący ze zbiornikiem buforowym	60 - 85%
Kocioł na zřębki	70 - 90%

3

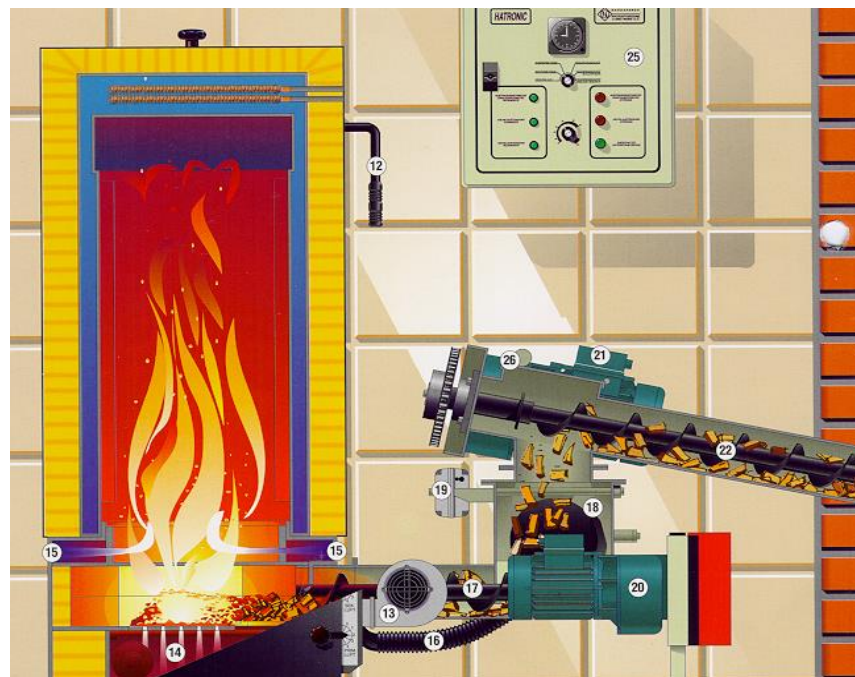

Palenisko z piecem przednim

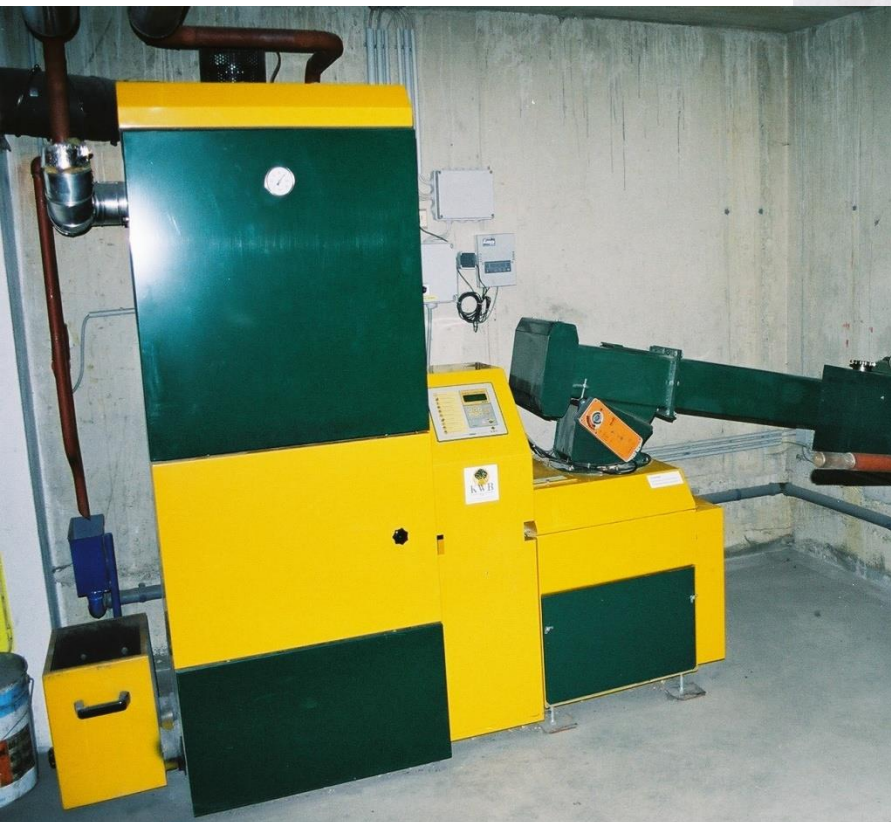
Palenisko korytkowe

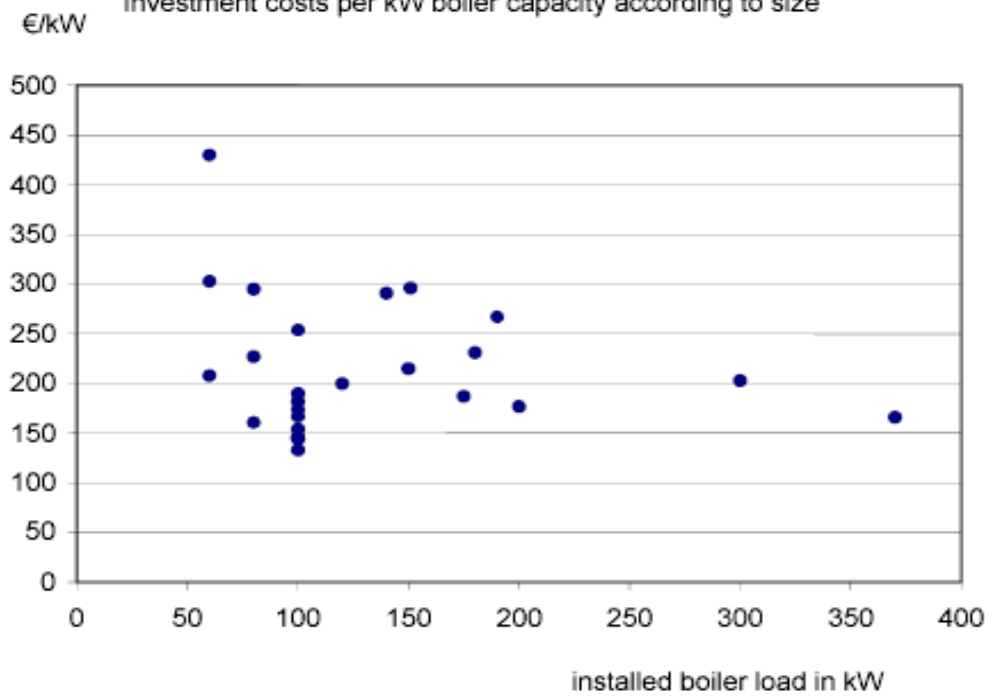
Palenisko z rusztem podsuwowym

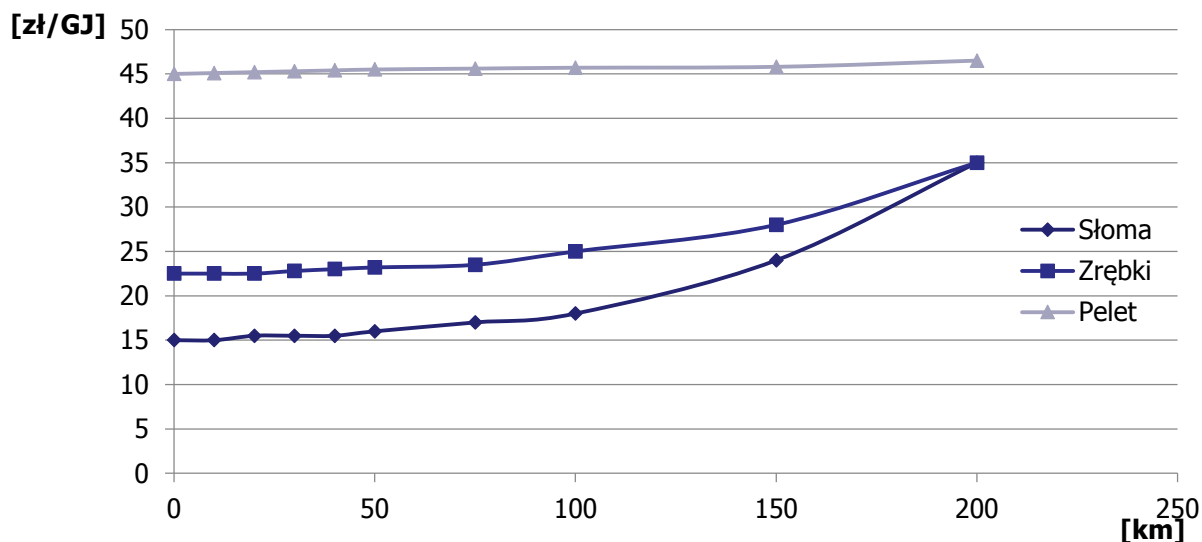

Investment costs per kW boiler capacity according to size

Opłacalność przewozu paliw z biomasy

I.p.	Rodzaj paliwa	Cena	Zużycie paliwa
1.	Słoma	694 zł	3 472 kg
2.	Zrębki	1 428 zł	8 400 kg
3.	Brykiet ze słomy	3000 zł	5 000 kg
4.	Pelet z łusek słonecznika	2 650 zł	5 319 kg
5.	Pelet drzewny	3 457 zł	5 320 kg
6.	Brykiet drzewny	3 830zł	5 319 kg
7.	Węgiel kamienny	2 810zł	3 512kg
8.	Gaz ziemny	6 485zł	1 821 m ³
9.	Olej opałowy	7 560 zł	1 977 m ³

I.p.	Rodzaj paliwa	Wartość opałowa	Cena jednostkowa
1.	Słoma	13	100 zł/t
2.	Zrębki	18	170 zł/t
3.	Pelet z łusek słonecznika	21	400 zł/t
4.	Brykiet ze słomy	17	500 zł/t
5.	Pelet drzewny	17	650 zł/t
6.	Brykiet drzewny	17	720 zł/t
7.	Węgiel kamienny	25	800 zł/t
8.	Gaz ziemny	36	3,56 zł/m ³
9.	Olej opałowy	41	3,84 zł/l

3

- gruntowa pompa ciepła i kolektory słoneczne jako źródła ciepła w systemie ogrzewania podłogowego;
- mały kocioł na biomasę i kolektory słoneczne w systemie ogrzewania ściennego;
- gazowo-słoneczny kocioł zasilający wymiennik umieszczony w układzie wentylacyjnym;
- ciepło sieciowe lub kolektory słoneczne realizujące wspomniane funkcje.

Typowe rozwiązania systemów grzewczych domów energooszczędnych, z wykorzystaniem odnawialnych źródeł energii:

Rozwiązania niekonwencjonalne, dotyczące pozyskiwania, magazynowania i utylizacji energii i odpadów, w tym:

- stosowanie niekonwencjonalnych materiałów budowlanych, w tym specjalnych osłon szklanych (szkło elektrochromiczne, pokryć o niskiej emisyjności), izolacji transparentnych, itp.;
- sezonowe magazynowanie energii cieplnej w gruncie, zbiornikach wodnych;
- magazynowanie energii cieplnej przy wykorzystaniu zjawiska zmiany stanu skupienia (materiał magazynujący – woski i inne materiały);
- wstępne podgrzewanie lub chłodzenie powietrza wentylacyjnego w elementach rurowych pod ziemią;
- wykorzystanie naturalnej oczyszczalni ścieków;
- wykorzystanie wody deszczowej;
- zastosowanie ogniw paliwowych i magazynowanie wodoru.

Cele magazynowania energii (np. na sposób ciepła)

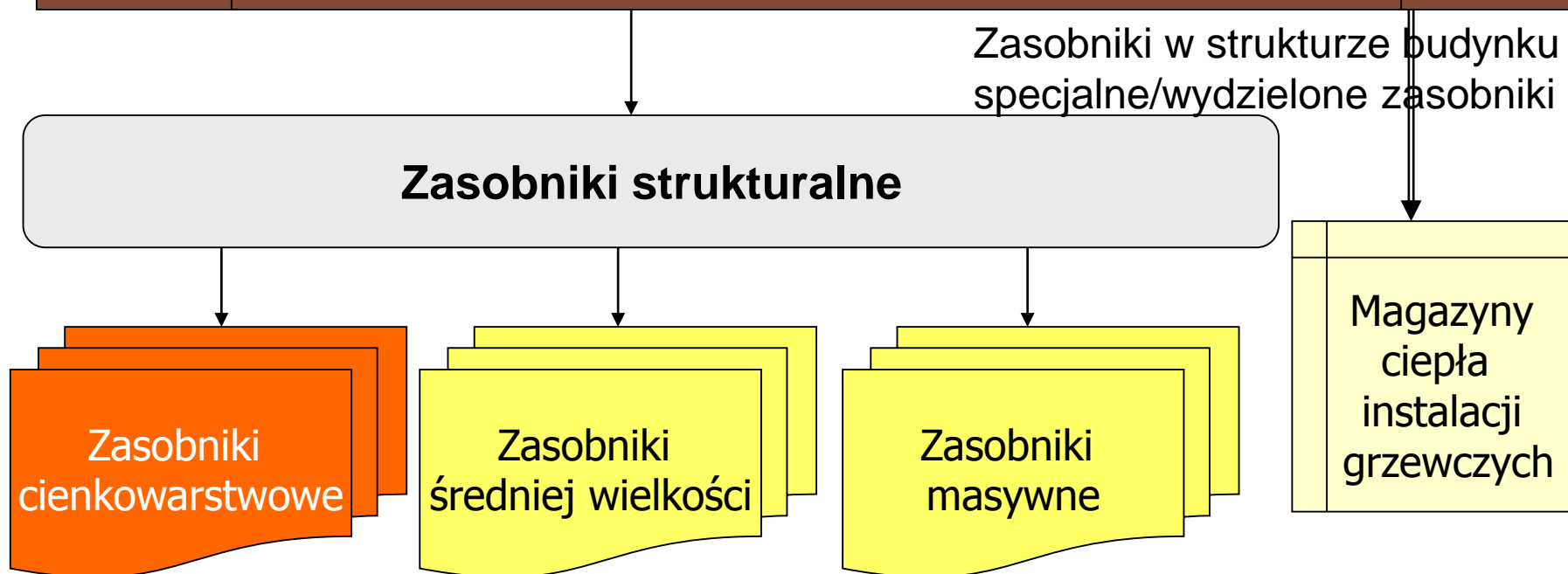
- Magazynowanie ciepła w budynkach:
  - Zmniejszenie szczytowego zapotrzebowania na energię
  - Uzyskania warunków komfortu cieplnego (stabilizacja temperatury w pomieszczeniach)
  - Efektywne wykorzystanie energii słonecznej
  - Efektywne wykorzystanie naturalnych warunków klimatycznych
  - Poprawa efektywności np. ogniw fotowoltaicznych

Magazynowanie ciepła/chłodu (magazynowanie energii na sposób ciepła): dostarczanie energii na sposób ciepła do materiału akumulującego – przechowywanie – odbiór

Sposoby akumulacji energii:

- magazynowanie energii cieplnej (wewnętrznej) i chemicznej
  - Wykorzystanie pojemności cieplnej materiałów i efektów cieplnych przemian fazowych
  - Wykorzystanie efektów cieplnych reakcji chemicznych
- Magazynowanie z wykorzystaniem procesów elektrochemicznych
- Magazynowanie z wykorzystaniem procesów biochemicznych

R & D

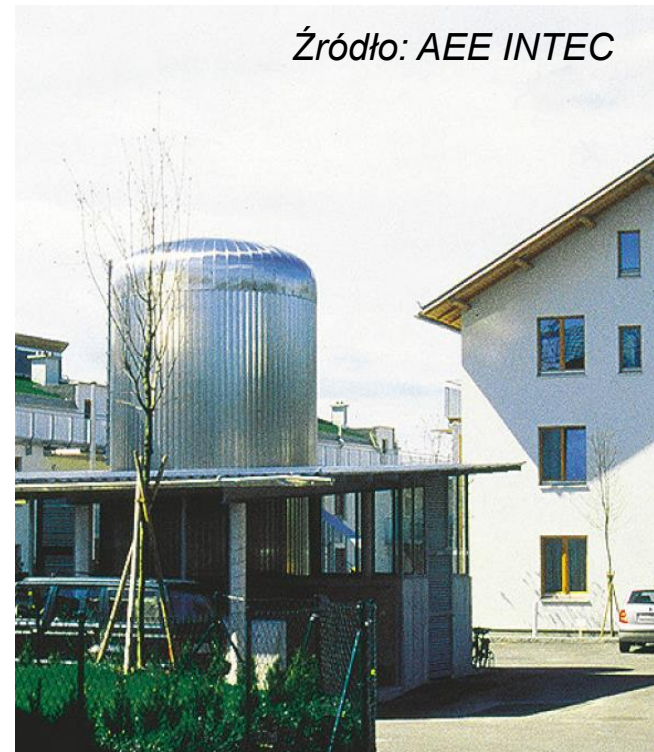

Rodzaje magazynów energii:

- krótko- i
- długoterminowe
  - ✓ w formacjach wodonośnych
  - ✓ w gruncie
  - ✓ w złożach sztucznych

Konieczność akumulacji energii:

- zmienność w czasie zapotrzebowania,
- okresowość dostarczania z OZE,
- różnorodność form wytwarzania....

Źródło: AEE INTEC

Ząbki
akumulator wody: 800 m³
o średnicy 14 m
i wysokości 8 m

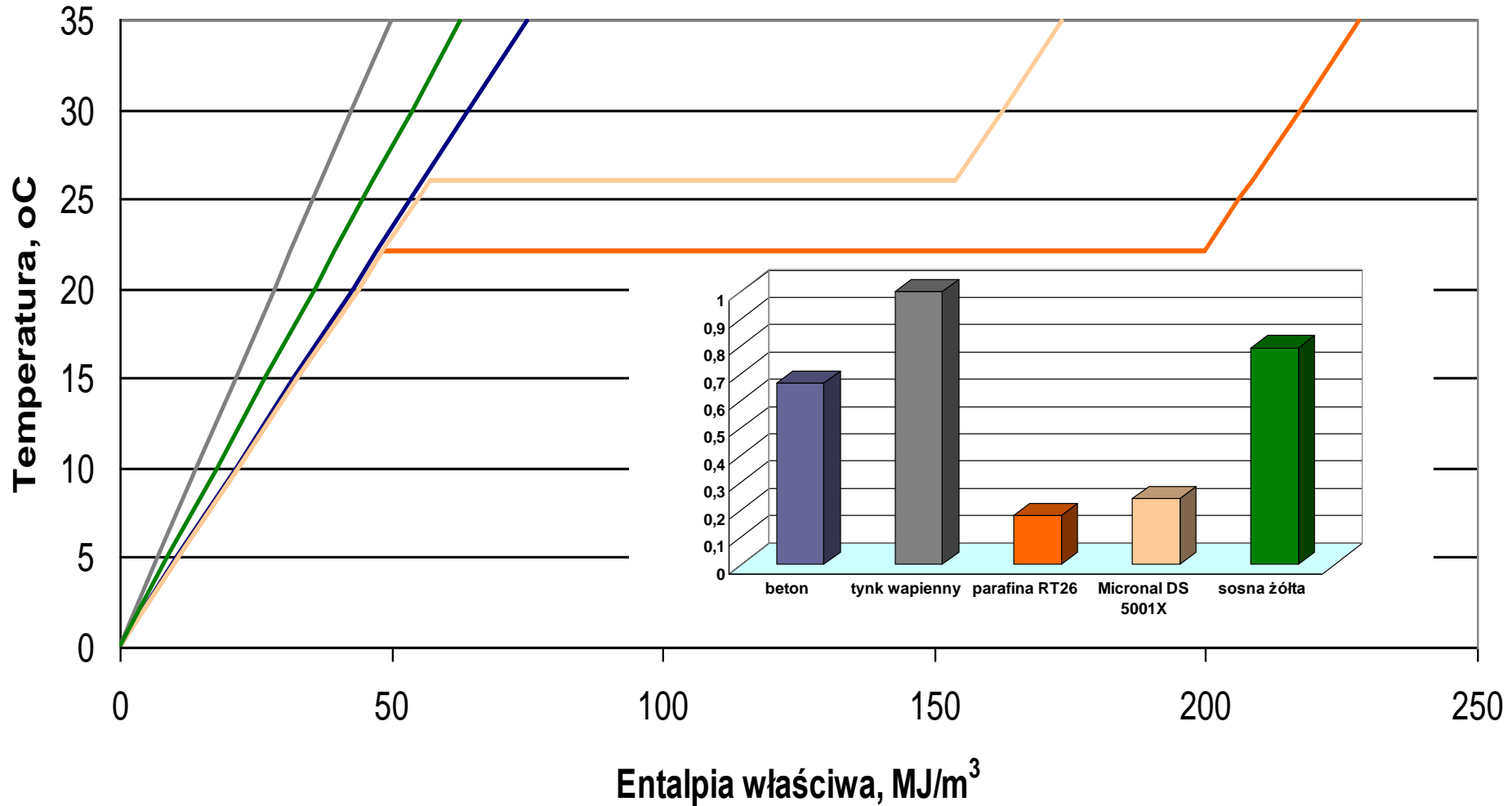
150 m² kolektorów słonecznych

4

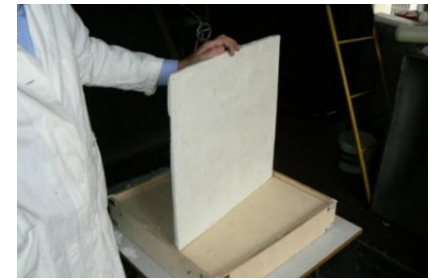
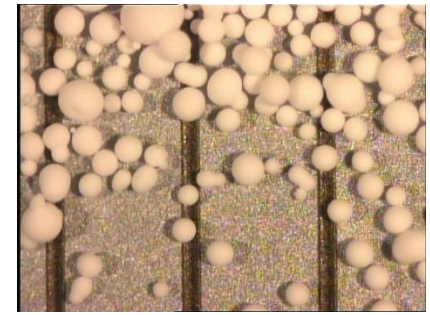
Temperatura w funkcji entalpii właściwej wybranych materiałów budowlanych – magazynowanie z wykorzystaniem ciepła przemian fazowych

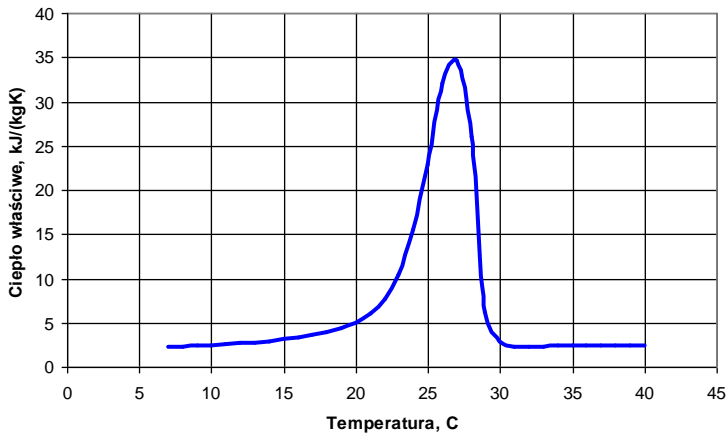
4

Technologie łączenia materiału PCM z materiałami budowlanymi

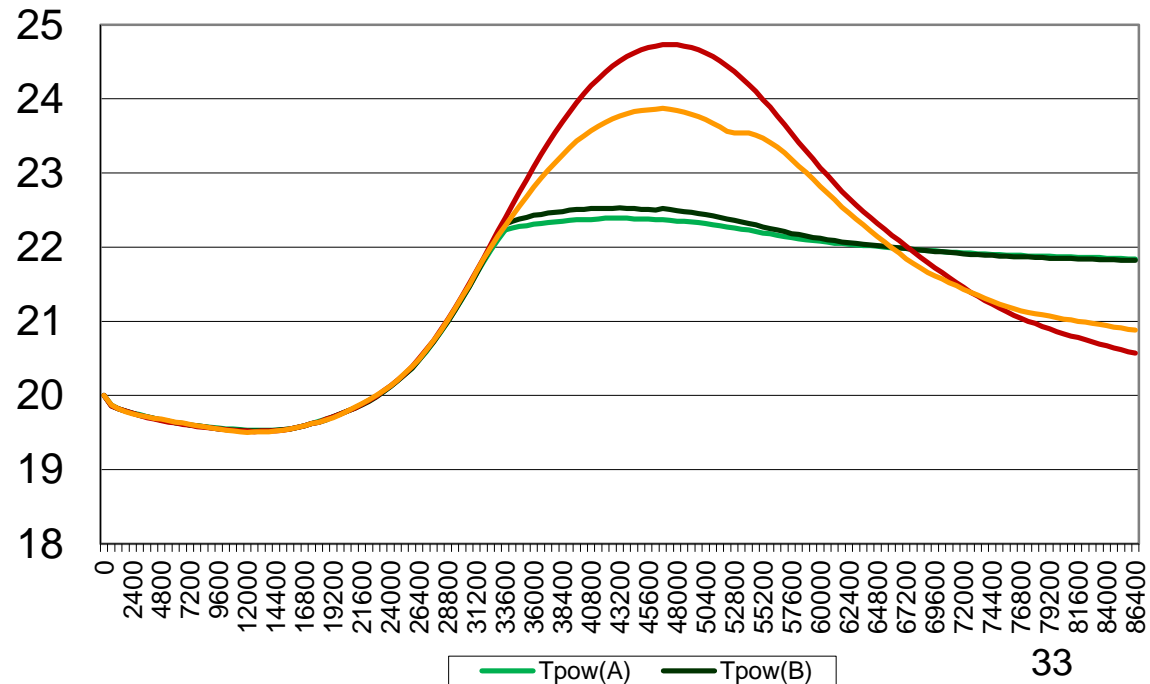
- Bezpośrednie zmieszanie;
- Nasycanie materiałem PCM elementów porowatych;
- Kapsułkowanie;
- Wytwarzanie elementów PCM do umieszczenia w elementach budowlanych (walce, maty);
- Wytwarzanie płyt laminowanych (najczęściej z wełny mineralnej) z cienką wewnętrzną warstwą materiału PCM).

Micronal

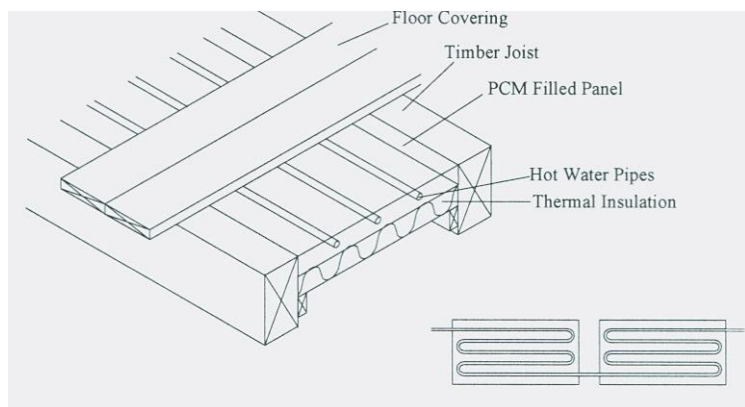
Wyniki symulacji numerycznej – przykładowy dzień

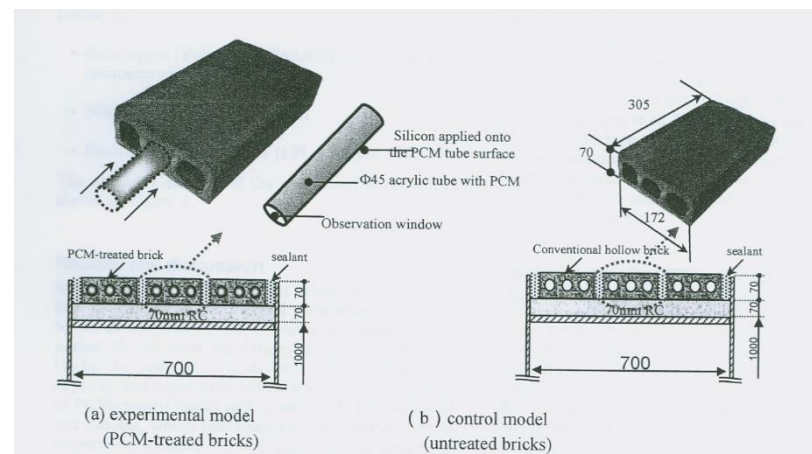

**Zastosowanie PCM
w budynku wielo-piętrowym.
PCM - w układzie chłodzenia sufitowego. Sufity
pomieszczeń na piętrze posiadają płyty gipsowe
z mikrokapsułkami z PCM, nad którymi
umieszczono rurowy system chłodzący. Płyta ma
grubość 4 cm i wagę 40 kg/m².**

*Panele z materiałem PCM w układzie
ogrzewania wodnego podłogowego*

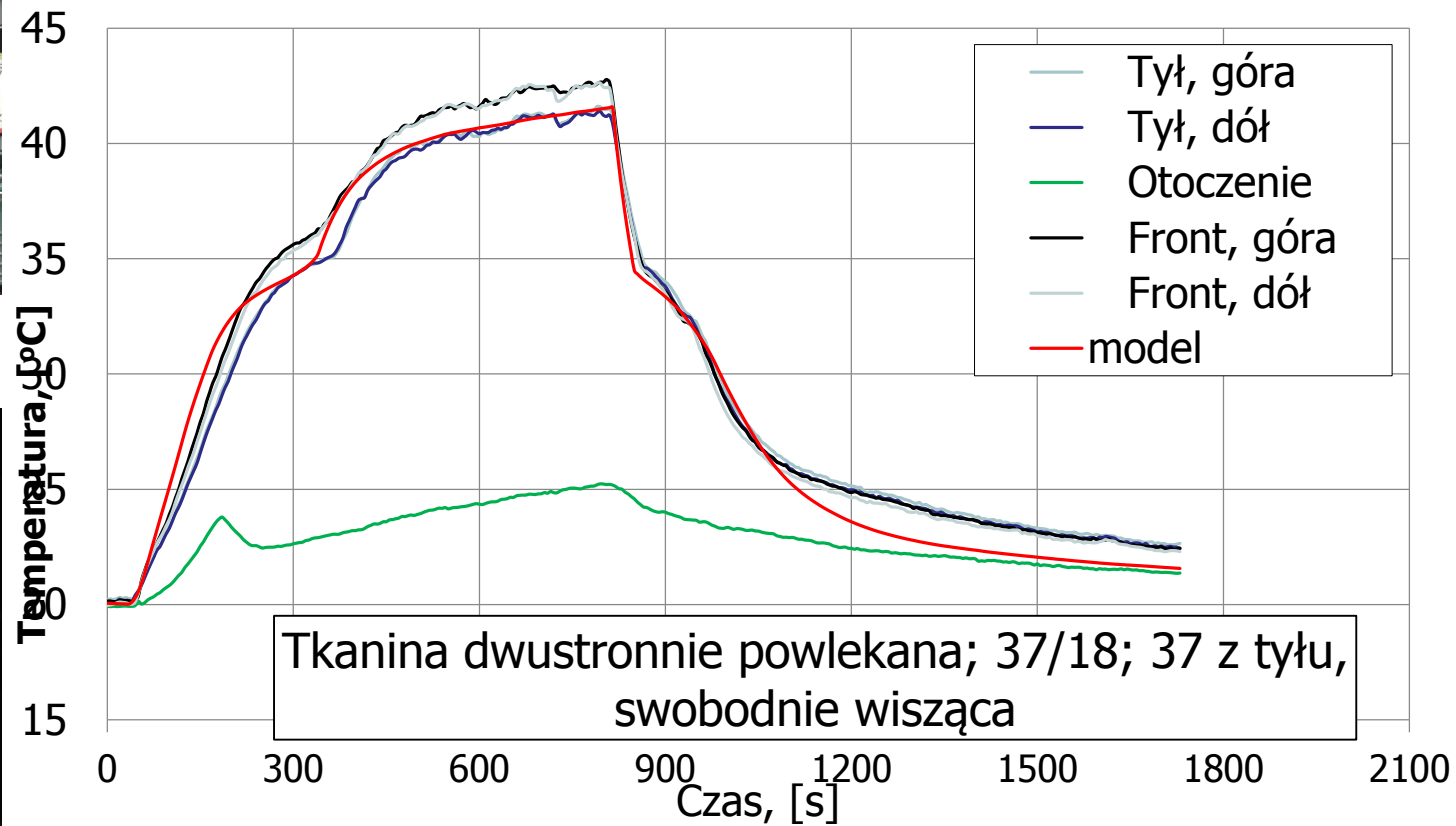
*Rurowe elementy z PCM zastosowane
w pustakach sufitowych*

Panele ścienne
z PCM

Materiał PCM
domieszkowany
do warstwy
tynku

Idee kolejne – tkaniny impregnowane materiałem PCM

Zastosowanie odnawialnych źródeł energii i magazynowania energii w budynkach

- Najlepiej w energooszczędnych;
- Różnorodność dostępnych rozwiązań;
- Rozwój technologii;
- Indywidualne podejście konieczne jakkolwiek pewna typizacja jest możliwa;
- Ilościowa analiza i ocena ekonomiczna rozwiązań konieczna;
- Całościowe, zintegrowane podejście.

Dziękujemy za uwagę

Ryszard Wnuk
rwnuk@kape.gov.pl

Bartłomiej Asztemborski
basztemborski@kape.gov.pl